

**Naar een solide (pro)positie van groenblauw
Barrières en kansen voor de bekostiging van groenblauw in Zuid-Holland**

Verdaas, J.C.; Verheul, W.J.; Verwayen, A.B.; Lammers, I.

Publication date

2022

Document Version

Final published version

Citation (APA)

Verdaas, J. C., Verheul, W. J., Verwayen, A. B., & Lammers, I. (2022). *Naar een solide (pro)positie van groenblauw: Barrières en kansen voor de bekostiging van groenblauw in Zuid-Holland*. Stichting Kennis Gebiedsontwikkeling.

https://dh1hpfqcgj2w7.cloudfront.net/media/documents/Leespresentatie_Naar_een_solide_propositie_van_groenblauw_gecomprimeerd_tQRzuQ8.pdf

Important note

To cite this publication, please use the final published version (if applicable).
Please check the document version above.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download, forward or distribute the text or part of it, without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license such as Creative Commons.

Takedown policy

Please contact us and provide details if you believe this document breaches copyrights.
We will remove access to the work immediately and investigate your claim.

NAAR EEN SOLIDE (PRO)POSITIE VAN GROENBLAUW

Barrières en kansen voor de bekostiging van groenblauw
in Zuid-Holland

08-07-2022

METROPOOLREGIO
ROTTERDAM DEN HAAG

Leerstoel
Gebiedsontwikkeling

INHOUD

1.	Aanleiding en aanpak	3
2.	Belemmeringen en dilemma's	6
3.	Instrumentenkoffer en referenties	12
4.	Een afwegingskader	22
5.	Perspectieven en aanbevelingen	25
	Bronnen	37
	Bijlagen	40

1. AANLEIDING, EN AANPAK

Bron: Shutterstock

Aanleiding

> Groenblauwe gebieden zijn essentieel voor de vitaliteit van onze leefomgeving, maar staan ook onder druk. Al decennia zet de verstedelijking door, de concurrerende ruimteclaims worden sterker en de balans tussen de verschillende soorten grondgebruik is steeds moeilijker te handhaven. Daarbij is vaak geleund op het Rijk voor het ophalen van het benodigde geld. Los van de vraag of en in hoeverre er nog bijdragen van het Rijk gaan komen, hebben zich ondertussen andere opgaven en inzichten aangediend. Dit is met name zichtbaar in de ingeklemde groengebieden van bijvoorbeeld de metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH). Naast woningbouw zijn er forse opgaven op het gebied van de energietransitie, mobiliteit, klimaat, verduurzaming, etc. Deze opgaven maken vraagstukken omtrent de financiering nog prangender. Zowel waar het gaat om de omvang van de benodigde budgetten als het organiseren van de samenhang tussen de opgaven. Daarnaast wordt steeds duidelijker dat de kwaliteit van een verstedelijkte regio veel meer is dan een optelsom van losse projecten. Ook de vraag naar de gewenste kwaliteit van de leefomgeving in brede zin vraagt om een antwoord.

Dit alles leidt in steeds meer regio's tot de behoefte en ambitie om in regionale perspectieven niet alleen te focussen op 'rood' en 'grijs' maar meteen ook 'groen' en 'blauw' mee te nemen, over de bestuurlijke grenzen heen. Dat een hoogwaardig groenblauw raamwerk van maatschappelijke

waarde is, of soms zelfs noodzakelijk, behoeft meestal geen nadere wetenschappelijke onderbouwing. De praktijk is echter weerbarstig: de realisatie en het beheer van groenblauw met de daarbij horende bekostiging komt vaak niet goed van de grond. Hier liggen verschillende redenen aan ten grondslag. Zo zijn grondexploitaties niet toereikend, extra geld is vaak ver te zoeken en de politieke focus is toch meestal naar binnen gericht. Vaak is de wil er wel, maar niemand lijkt te weten waar te moeten beginnen. De behoefte aan succesvolle voorbeelden en concrete handvatten is groot. Hoe kunnen kosten en baten in samenhang op elkaar worden betrokken? De volgende vraag is daarom gesteld:

Welke instrumenten kunnen de bekostiging van groenblauw bewerkstelligen en hoe kunnen deze worden ingezet?

In de ruimtelijke gereedschapskoffer zitten al de nodige instrumenten, maar deze worden in de praktijk niet altijd (effectief) ingezet. De Leerstoel Gebiedsontwikkeling van de TU Delft is gevraagd om deze instrumenten te ordenen en een afwegingskader te bieden om deze toe te passen. Daarnaast wordt een redeneerlijn geboden om tot een regionale propositie te komen. Positionering, eigenaarschap en 'vulling' zijn hierin de kernbegrippen om de ambities te realiseren.

Aanpak

> De Leerstoel Gebiedsontwikkeling van de TU Delft heeft in twee fasen en in samenwerking met de MRDH een aantal expertmeetings georganiseerd. In de eerste fase is door middel van desk-research en expertmeetings een inventarisatie gemaakt van bestaande instrumenten in het ruimtelijk domein dat de bekostiging van groenblauw kan bewerkstelligen. In de tweede fase is een derde expertmeeting georganiseerd ten behoeve van het ophalen van dienstbare voorbeelden en het toewerken naar een redeneerlijn voor een regionale propositie.

In de **eerste expertmeeting** werd getracht ambtelijk eigenaarschap te creëren en lokale kennis/inzichten/ervaringen op te halen betreffende bestaande instrumenten als ook mogelijke instrumenten voor de toekomst, die het bekostigen van groenblauw helpen te organiseren. Daarnaast werden belemmeringen en kansen voor het gebruik van instrumenten opgehaald (zie bijlage 6 voor deelnemers aan deze meeting).

In de **tweede expertmeeting** lag de nadruk op het bestuurlijk aspect en werd gediscussieerd over de tot dan toe opgehaalde resultaten en mogelijke vervolgstappen om groenblauw mee te nemen in toekomstige investeringen (zie bijlage 6 voor deelnemers aan deze meeting).

In de **derde expertmeeting** is kennis opgehaald bij de SKG Kring van

Adviseurs Gebiedsontwikkeling over de vraag hoe tot een regionale propositie te komen en welke voorbeelden hierbij dienstbaar zijn (zie bijlage 7 voor deelnemers aan deze meeting).

Leeswijzer

In de hiernavolgende pagina's zullen we eerst de belemmeringen en dilemma's, m.b.t. ontwikkeling/beheer -en de huidige positie van groenblauw schetsen. Daarna bieden we een overzicht van instrumenten die inzetbaar zijn voor het bekostigen/financieren van groenblauw en linken we een aantal voorbeeldprojecten waar groenblauw ofwel succesvol bekostigd/gefinancierd wordt, of waar de genoemde problematiek ook een rol speelt. We eindigen deze studie door het bieden van een afwegingskader en enkele perspectieven en aanbevelingen.

Onderzoeksgroep: de Stichting Kennis Gebiedsontwikkeling (SKG) maakt de Leerstoel Gebiedsontwikkeling mogelijk, van waaruit in samenwerking met MRDH (opdrachtgever), gemeente Midden Delfland en Provincie Zuid-Holland meewerkten:

SKG:

- Prof. dr. Co Verdaas (TU Delft)
- Dr. Wouter Jan Verheul (TU Delft)
- Ineke Lammers BSc (TU Delft)
- Ir. Arthur Verwayen (TU Delft)

MRDH, gemeente Midden Delfland en Provincie Zuid-Holland:

- Han Wieringa (MRDH)
- Wim van Dalen (Gemeente Midden Delfland)
- Hans Heupink (Provincie Zuid-Holland)

2. BELEMMERINGEN EN DILEMMA'S

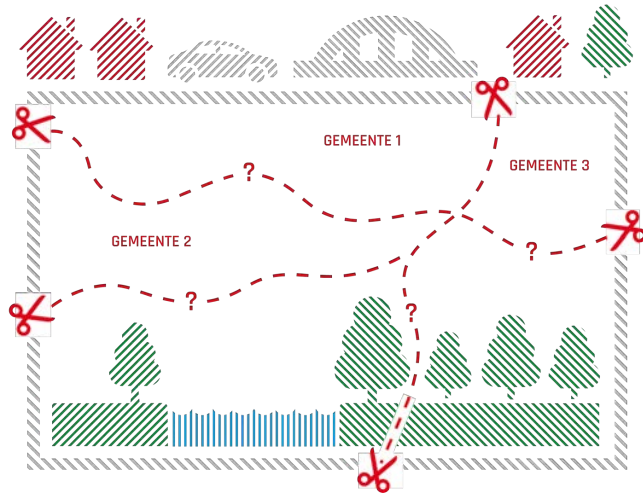

De huidige positie van groenblauw: het kind van de rekening?

Dat groenblauw vaak het ondergeschoven kindje is bij gebiedsontwikkelingen weten we. Natuurlijk gaat daar het nodige in de geschiedenis aan vooraf in termen van hoe wij met elkaar groenblauw beheer en ontwikkeling organiseren. Een aantal redenen dat er op dit moment voor zorgt dat groenblauw steeds onder aan de ladder eindigt als het gaat om aandacht, urgentie en rijks gelden kan helpen om de huidige positie van groenblauw te begrijpen. Zo wordt groenblauw vaak vooral gezien als kostenpost, vallen kosten en baten van groenblauw zelden bij dezelfde partners en stedelijke (sec rode) projecten krijgen hun business case al bijna niet rond. Groenblauw wordt dan het kind van de rekening!

De huidige positie van groenblauw in de regio

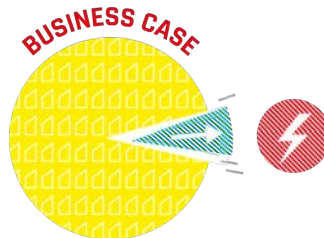

Waar begint/eindigt de groenblauwe opgave?

Bovenlokale opgave is lastig met schaaftje eruit te knippen; het is groen dat op plot begint en via stedelijke structuren stadsranden en buitengebieden verbindt.

Groenblauw vermoedlijkt de businesscase

Groenblauw is vaak het sluitstuk in ontwikkeling en valt dan ook meestal weg.

Groenblauw 'levert' doorgaans 'niets' op

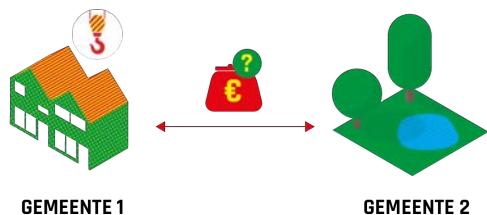
Zo weegt groenblauw negatief mee in de MKBA. Zie ook: "[Je wordt beloond om verkokerd te blijven werken](#)". Toch zijn er steeds meer [studies die aantonen dat het ook anders kan](#).

Lusten versus lasten

Voortdurende dilemma's: wie is baathouder en wie de lastendrager? En van/voor wie is het groen; het individu of het collectief?

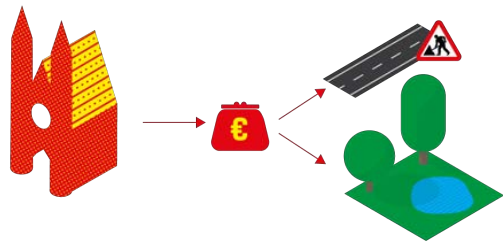
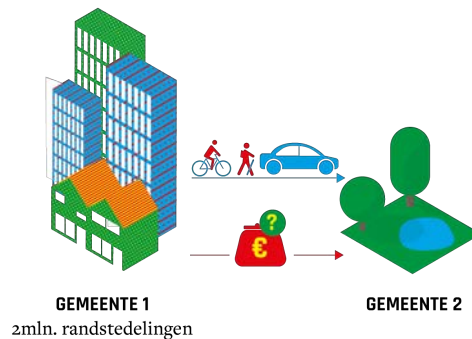
Vraagstukken bij bekostiging groenblauw in beeld

Schieovers/Valkenburg: bouw van woningen in nabijheid van groenblauw (Midden-Delfland/Wassenaars Duingebied) heeft een meerwaarde, maar er vindt geen ‘verrekening’ met de andere gemeente plaats aangaande beheer, onderhoud en exploitatie van het groenblauwe uitloopgebied. *Zou het Rijk hier voorwaarden aan moeten stellen als er rijksmiddelen (impulsen) worden ingezet?*

Bijzonder Provinciaal Landschap Midden-Delfland: sinds corona is het gebruik van en de behoefte aan groenblauw gebied in termen van recreatie, rust en stilte fors toegenomen. Dit gebied bedient ongeveer 2 miljoen randstedelingen.

Effect: meer onderhoud, toezicht en ontwikkeling nodig, kan niet blijvend gedragen worden door de gemeenten zelf. *Is een langjarige afdracht van X cent per stedeling voor groenblauw MRDH bespreekbaar?*

Doortrekking A4 Midden-Delfland: Grote pot geld voor een infraproject waarbij bepaald percentage voor inpassings- en omgevingswerkzaamheden voor groenblauw ter compensatie en/of kwaliteitsimpuls wordt geboden. *Is zo'n ‘opslag-regeling’ wenselijk?*

Dilemma's groenblauw in de metropoolregio

Wat zijn de overkoepelende dilemma's waar betrokken actoren zich toe moeten verhouden? Deze komen voort uit de geïdentificeerde dilemma's in de bekostiging, uitvoering en bestuurlijke besluitvorming (zie bijlagen 1, 2 en 3).

Bekostiging – incidenteel versus structureel

De gelden die voor de bekostiging van groenblauw vrijkomen zijn met name incidenteel, terwijl beheer en onderhoud van groenblauw om structurele gelden vraagt. Daarnaast is er een sterk gedeeld gevoel binnen de verschillende gemeenten, dat co-financiering vanuit het Rijk essentieel is om de groenblauwe ambities te realiseren.

Bekostiging en waardering – individueel versus collectief

Een deel van de groenblauwe voorzieningen hebben een veel directer individueel voordeel voor een bewoner of bedrijf (denk aan het park voor de deur), dan groenblauwe voorzieningen met een (boven)gemeentelijke functie (denk aan een grote voorziening voor wateropvang). Beide typen voorzieningen zijn nodig, maar de betalingsbereidheid verschilt.

Binnenstedelijk groen versus de continue verstedelijking

Verder valt een onderscheid te maken tussen de (groenblauwe) opgaven die binnenstedelijk opgelost dienen te worden en de regionale opgaven die zich buitenstedelijk moeten voltrekken. Beiden zijn een voorwaarde voor

een bloeiend economisch vestigingsklimaat maar vragen om verschillende aanpak en middelen.

Bestuurlijke patstelling – kostendrager versus baathebber

Naast bekostiging- en financieringsproblematiek rondom groenblauw liggen er ook bestuurlijke dilemma's die het voorgaande bemoeilijken. Gemeenteoverstijgende samenwerking voor groenblauw ligt politiek ingewikkeld, want het is lastig te verantwoorden dat een ingelegde euro bij de buurgemeente wordt besteed. Bewoners van de ene gemeente maken gebruik van groenblauw dat de andere gemeente onderhoudt. Groenblauw is bovendien geen (direct) verdienmodel en biedt volgens de huidige MKBA-systematiek geen mogelijkheden voor subsidie vanuit het Rijk. Kosten en baten van groenblauw zijn niet evenredig verdeeld over de regio(s).

Dergelijke dilemma's vereisen goed overleg en gezamenlijke arrangementen in de regio met hulp van het Rijk om een adequate ontwikkeling, beheer en bekostiging van groenblauw mogelijk te maken.

Omgaan met (sturings)dilemma's vanuit 4 opties

Hoe met dilemma's om te gaan? In onze publicatie "Leren van stedelijke transformaties. Over sturingsdilemma's en veerkracht" (Verheul et al, 2019) worden vier reacties op sturingsdilemma's genoemd die ook in dit kader behulpzaam kunnen zijn. Hieronder een korte weergave:

Optie 1: Kies bewust een kant. Nee is ook een antwoord. Als er om moverende redenen (geen capaciteit, geen geld of anderzijds) gekozen wordt voor het bijvoorbeeld niet investeren in groenblauw kan dat soms ook legitiem zijn. Maar wees wel bewust van de (mogelijke) nadelen van deze keuze.

Optie 2: Kies een tussenvorm. Als de optimale oplossing (nog) niet voor handen is kan ook een tussenvorm worden gekozen, het hoeft niet perse het een of het ander te zijn. Bijvoorbeeld in het geval van het aanleggen van een weg door een groen gebied. Kies je voor het omleggen van de weg en groen te behouden, of het aanleggen van de weg en groen te kappen of de middenweg: het aanleggen van de weg en het elders (extra) ontwikkelen/verbeteren van groen.

Optie 3: Benader het als paradox. Soms helpt het om de schijnbare tegenstelling te benadrukken. Bijvoorbeeld in het dilemma van incidenteel versus structureel onderhoud van groenblauw. Incidenteel onderhoud voor structurele kostenverlaging. Door te kiezen voor bijvoorbeeld groot (duurzaam en beheerbewust) onderhoud via een incidentele investering blijft dan wel de spanning bestaan maar worden elementen van beide dilemmazijdes ingevoegd.

Optie 4: Beweeg mee in de tijd. Creëer bijvoorbeeld eerst vanuit de kleine regio intergemeentelijk commitment, duidelijke afspraken en oplossingen voor ontwikkeling/beheer, maar houd ruimte om daar met de tijd van af te wijken of aan te passen. Om vervolgens vanuit het tot dan toe ontstane draagvlak en/of aanwezig momentum een volgende stap te maken richting interregionale of landelijke oplossing.

3.

INSTRUMENTENKOFFER EN REFERENTIES

Instrumentenkoffer

Inleiding

>Recent is een aantal publicaties verschenen dat inzicht geeft in de instrumenten voor de (alternatieve) bekostiging van groenblauw. Denk hierbij aan oplossingen als investeringsfondsen, heffingen, baatbelasting, ontwikkelrechten, of de Gebiedsinvesteringszone. Deze en andere instrumenten hebben ieder hun eigen specifieke kenmerken als het gaat om juridische borging, legitimiteit, doelmatigheid en toepasbaarheid in een specifieke context.

De studies laten zien dat de instrumentenkoffer in Nederland al behoorlijk gevuld is. Meer weten? Hiernaast vindt u een aantal links naar de achterliggende rapporten en studies die zicht geven op beschikbare én andere denkbare instrumenten, inclusief hun kenmerken.

ERDER VERSCHENEN RAPPORTEN EN STUDIES

- [Profijt en bekostiging van ruimtelijke ontwikkeling 2019 \(CPB\)](#)
- [Alternatieve vormen van bekostiging verstedelijking 2019 \(Urhahn\)](#)
- [Leespresentatie GebiedsinvesteringsZone \(Leerstoel gebiedsontwikkeling\) 2020](#)
- [Rapport studiegroep alternatieve bekostiging ruimtelijke gebiedsontwikkeling 2020 \(BZK\)](#)
- [Regionale fondsen in gebruik voor gebiedsontwikkeling 2020 \(Leerstoel Gebiedsontwikkeling\)](#)
- [Financiële instrumenten klimaatadaptief bouwen \(Deloitte, 2021\)](#)
- [Financiering groen groeit mee \(Bureau Buiten, 2021\)](#)
- [Financiering van gebiedstransformaties \(TU Delft, 2020\)](#)

Instrumentenkoffer - vervolg

De wil om groenblauwstructuren aan te leggen is aanwezig, alleen de beperkte financiële middelen bij gemeentes en partijen afzonderlijk maken het lastig om grootschalige gebieden te onderhouden en te verbeteren. Daarom is het van belang dat wordt gekeken naar de waardering van groenblauwstructuren en hoe deze naast de wellicht standaardwegen mogelijk kunnen worden bekostigd en/of gefinancierd.

In de figuurlijke koffer hiernaast staan wederom 5 bronnen die ingaan op met name financiering van groen- en blauwstructuren. Op de volgende pagina's wordt een overzicht geboden van de verschillende instrument(typen) die mogelijk inzetbaar zijn voor de bekostiging en/of financiering van groenblauw.

- [Waardering van \(nieuw\) stedelijk groenblauw](#)
- [Landbouw/natuur realiseren zonder afhankelijk te zijn van subsidies.](#)
- [Financierings -en sturinginstrumenten Provincie voor ontwikkeling en behoud van bos.](#)
- [Verschillende fondsen uitgelegd en benoemd voor het aanleggen van bos en natuur.](#)
- [Kennisbundeling Groen en Gezondheid | RIVM](#)

Bekostiging en financiering: instrumenten en arrangementen

Financieren van integrale opgaven

In Nederland dienen zich momenteel tal van (maatschappelijke) opgaven aan. Daarnaast wordt op de urgente vraag naar woningen en andere functies, ook een koppeling verwacht met de grote opgaven zoals mobiliteit, gezondheid, sociale cohesie en diversiteit, de energietransitie en klimaatadaptatie, waarin groenblauw een niet onbenoemd middel mag zijn. De financiering van dit soort (integrale) opgaven is hierdoor complex, omdat hiervoor bijdragen uit verschillende (publiek-publieke en/of private) potjes nodig zijn welke met risicodragende investeringen moeten worden gecombineerd (Heurkens, Hobma, Verheul & Daamen, 2020). Met andere woorden: voor het financieren van onder andere groenblauw (ontwikkeling en/of beheer) moet gedacht worden in meerdere belangen, in uiteenlopende voorwaarden en meervoudig profijt. Dit vraagt daarom dikwijls om een bundeling van middelen via bijvoorbeeld financieringsarrangementen (Heurkens et al., 2020).

Bekostiging versus financiering

Om de begrippen financieren en bekostigen op consistente wijze in dit onderzoek te benutten worden de volgende definities gehanteerd. Bekostiging verwijst naar het betalen van de rekening van een project. Financiering verwijst naar het voorschieten/beschikbaar stellen van dat

geld. Bekostiging kan bijvoorbeeld met rente (zoals bij leningen) of niet (zoals bij een subsidie of gift). In dezen is een subsidie zowel een financiering -als bekostigingsinstrument. Een lening is een vorm van financieren. (Daamen & Zoest, 2021)

Instrumenten en arrangementen

Financiering en/of bekostigingsinstrumenten zijn feitelijk alle opzichzelfstaande specifieke financieringsvormen die ingezet kunnen worden als enkelvoudige interventie voor ontwikkeling/beheer van groenblauw. Bekostigings en/of financieringsarrangementen bestaan uit een set van regelingen en afspraken, bestaande uit meerdere onderdelen, vaak juridische, financiële en organiserende principes en instrumenten, soms ook met meerdere partijen (Heurkens et al., 2020). Denk bijvoorbeeld aan een Gebiedsinvesteringszone waar meerdere partijen bijdragen aan bepaalde gemeenschappelijke voorzieningen in een gebied, en er ook juridische mogelijkheden worden gecreëerd om een minderheid aan *free riders* mee te laten betalen.

Kerninstrumenten groenblauw

Instrument->	(inter)Nationale en regionale subsidies	Kostenverhaal bovenwijkse voorzieningen	Regionale fondsen	Lokale belastingen, heffingen en gemeentefonds	Nationaal Groenfonds	Anterieure overeenkomst	Crowdfunding	Individueel/ collectief particulier eigenaarschap
Geschiktheid groenblauw	Heden toepasbaar	Heden toepasbaar	Heden toepasbaar	Heden toepasbaar	Heden toepasbaar	Heden toepasbaar	Heden toepasbaar	Heden toepasbaar
Schaalniveau	Regionaal, lokaal	Lokaal	Regionaal	Lokaal	Regionaal	Lokaal, regionaal	Lokaal, regionaal	Lokaal, regionaal
Revolverend	Nee	Nee	Ja	Nee	Ja	Nvt	Nee	Nee
Groen/blauw doen	Ontwikkeling, beheer	Ontwikkeling	Ontwikkeling, beheer	Ontwikkeling, beheer	Ontwikkeling, beheer	Ontwikkeling, beheer	Ontwikkeling, beheer	Ontwikkeling, beheer
Toelichting	Mogelijkheden tot benutten van verscheidene subsidies ten behoeve van ontwikkeling en beheer groenblauw	Voorzieningen die in de openbare ruimte van of nabij het plangebied worden aangelegd, zoals een ontsluitingsweg of een park en van nut voor meerdere gebieden. Alleen binnen eigen gemeentegrens toepasselijk. Kostenverhaal afhankelijk van uitkomst grondexploitatie.	Hulpvaardig bij het financieren van bijv. recreatiegebieden met als doel: - Vergemakkelijken voorfinanciering door een goede planning van investeringen in de tijd. - Meerjarige financiële zekerheid. - Flexibele inzet van middelen voor verschillende doelen.	Invzetten van hogere gemeentelijke inkomsten door o.a. stijging WOZ-waarde en OZB en stijging gemeentefondsuitkering en. Alleen binnen gemeentegrens toepasselijk.	Financiering bestaande uit overheidsmiddelen van projecten die onze groene leefomgeving verbeteren, zoals natuur en landschap, lucht water en biodiversiteit en beleving.	Hulpvaardig bij het maken van afspraken over financiële bijdrage groenblauw binnen eigen gemeentegrens.	Mogelijkheden tot benutten van gelden van burgers, bedrijven en instellingen ten behoeve van ontwikkeling en beheer groen en blauw	Initiatief bij burgers, bedrijven, instellingen voor ontwikkeling, beheer groenblauw
Bron	(Bureau Buiten, 2021).	Studiegroep alternatieve bekostiging Rijksoverheid (2020).	Studiegroep alternatieve bekostiging Rijksoverheid (2020).	Deloitte (2021) ; Studiegroep alternatieve bekostiging Rijksoverheid (2020).	Leerstoel Gebiedsontwikkeling (2020).	Deloitte (2021).		
Voorbeeld						Natuurfonds Noord-Hollands Landschap Online natuur beschermen	Land van ons	

Kerninstrumenten groen en blauw – vervolg

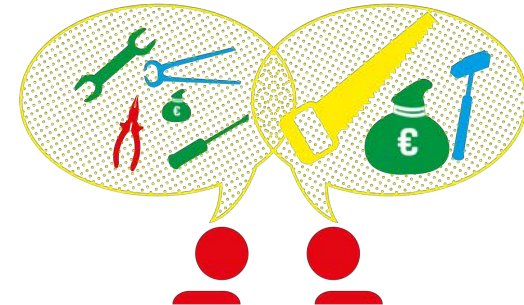
Instrument->	Meekoppelen van andere opgaves	Convenant Klimaatadaptief bouwen	Recreatieschap	Puntensysteem natuurinclusief bouwen	EcoCredits	Actieve grondpolitiek	Aanvullingswet grondeigendom Omgevingswet	Ingezetenenheffing
Geschiktheid groenblauw	Heden toepasbaar	Heden toepasbaar	Heden toepasbaar	Heden toepasbaar	Potentieel	Potentieel	Potentieel	Potentieel
Schaalniveau	Regionaal, lokaal	Regionaal, lokaal	regionaal	Lokaal	Regionaal, lokaal	Lokaal	Lokaal, regionaal	Regionaal, lokaal
Revolverend	Nvt	Nvt	Nvt	Nvt	Nvt	Nvt	Nvt	Nee
Groen/blauw doen	Ontwikkeling	Ontwikkeling	Ontwikkeling, beheer	Ontwikkeling	Ontwikkeling	Ontwikkeling	Ontwikkeling	Ontwikkeling, beheer
Toelichting	Meekoppelkansen zijn maatregelen die gelijktijdig met het toepassen van een reeds geplande maatregel kunnen worden uitgevoerd, in een gebieds- of project(her)ontwikkeling, waarbij een win-situatie ontstaat.	Programma van eisen/normering dat vaststelt wat klimaatadaptief bouwen is en welke ondergrens er in een bepaald gebied behaald moet worden mbt klimaatadaptief bouwen	Samenwerkingsverband tussen gemeenten en provincies conform de Wet gemeenschappelijke regelingen met als doel het ontwikkelen, beheren en exploiteren van voorzieningen voor openluchtrecreatie buiten de bebouwde kom	Iedere maatregel staat voor een bepaald aantal punten. Hoe natuurlijkvriendelijker de maatregel, hoe hoger het aantal punten. De gemeente bepaalt per bouwproject het benodigde puntenaantal, gekoppeld aan de grootte van het project.	Koppelen van investeerders in vergroeningsprojecten in steden aan bedrijven die hun negatieve impact op natuur en milieu willen compenseren. De groene baten die het stedelijk groen creëert – ecosysteemdiensten - zou je als groencertificaten ('EcoCredits') op de markt kunnen brengen	Landbouwgrond opkopen vanuit stikstof of andere manieren zodat Rijk de grond afschrijft. Bij overdragen grond op regio kan deze het verpachten aan boeren met maatschappelijke verplichting om de groene omgeving mee te onderhouden (waterberging, extensieve landbouw, natuurinclusieve landbouw etc.) en opbrengst van verpachten kan daarin bijdragen.	De betrokken artikelen 13.23 en 13.24 van de Omgevingswet maken het mogelijk om in een omgevingsplan te bepalen dat een financiële bijdrage wordt verlangd voor ontwikkelingen ter verbetering van de kwaliteit van de fysieke leefomgeving (waaronder: landschap, natuur, water of de stikstofbalans)	Instrument voor de bekostiging van investeringen waarvan alle ingezetenen in gelijke mate profiteren. Met name interessant voor de bekostiging van projecten met een grote schaalgrootte, zoals landschapsparken. Wetswijziging nodig.
Bron	Deloitte (2021)	Provincie Zuid-Holland (2019)		Groen en blauw (2021) ; gemeente Den Haag (2019)	(Greensteps, 2021)		Overheid.nl (2020)	Studiegroep alternatieve bekostiging, Rijksoverheid (2020)
Voorbeeld				

Instrumentenkoffer - vervolg

Aan instrumenten lijkt het niet te ontbreken in Nederland. In deze rapportage is in een tabel een grove inventarisatie gemaakt van huidig toepasbare en potentiële instrumenten(types) die ingezet kunnen worden voor het bekostigen van groenblauw. Het palet en de aard van de instrumenten is divers: van financiering en bekostiging ten behoeve van individuele en lokale ontwikkeling van groenblauw, tot het beheer op regionaal niveau. En van subsidiërende vormen tot revolverende fondsen. Toch worden de beschikbare instrumenten lang niet altijd breed ingezet omdat de eerdergenoemde dilemma's het lastig maken tot toepassing te komen. Het zijn namelijk niet altijd de instrumenten op zich die moeilijk toe te passen zijn, het is vaak ook het instrumentoverstijgend arrangement eromheen (zoals gezamenlijke afspraken in publiek/privaat/maatschappelijk verband) dat lastig vorm krijgt. Tegelijkertijd zit hier ook de sleutel, want alleen door instrumenten en afspraken in samenhang te benaderen kan gekomen worden tot een effectieve manier om groenblauw financieel mogelijk te maken. De vraag is, kortom: wat is ervoor nodig om tot adequate arrangementen te komen?

Voorbeelden van projecten die kansen bieden om instrumenten toe te passen en tot adequate arrangementen te komen zijn op de volgende slide weergegeven.

Naar een werkbaar arrangement

De instrumentenkoffer

Voorbeelden: ter inspiratie en contemplatie

Hoekse Lijn

Nieuwe mobiliteitslijn biedt kansen tot gebiedsontwikkeling en ontwikkeling van groenblauw in samenwerking met verschillende betrokken partijen die intergemeentelijk aanwezig zijn.

Recreatieschap Voorne Putten

Samenwerking gemeenten die belangen gebied behartigen, opgedeeld in verschillende projecten. (Overheids)gelden maar enkele jaren voor onderhoud/beheer. Missen structureel geld voor onderhoud.

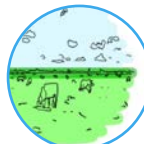
(Poort naar)Hollandse Duinen

Ambitie waaraan gemeenteoverstijgende partijen zich verbinden om in regionaal verband uitdaging voor oa groenblauw aan te gaan.

Aanleg A4 Delft-Schiedam

Traject waarbij de focus aanvankelijk lag op rood/grijs (aanleg nieuwe weg), maar gekozen is voor integrale gebiedsaanpak en eenmalig een percentage van de totale begroting is vrij gegeven voor o.a. groenblauw kwaliteitsprojecten in Midden-Delfland.

Midden-Delfland

Groenblauw in kleine gemeente dat ook wordt gebruikt door bewoners van omliggende gemeentes. Beheer brengt hoge(re) kosten mee. Kostendragers vallen niet (altijd) samen met de baathebbers.

Ooijen-Wanssum Maaspark

Verbetering veiligheid van de Maas gecombineerd met nieuwe waardecreatie (door groenblauw) voor het gebied. Waarbij de samenwerking tussen verschillende overheden heeft gezorgd voor beheer via groot onderhoud (vernieuwing landschap).

Dordtse Amstelwijk

Door het Convenant Klimaatadaptief Bouwen zorgen door menig gebiedspartij geaccepteerde strenge prestatie eisen voor roodgroenblauwe ontwikkeling. Zo wordt er lokaal gestuurd op groenblauw aan de voorkant.

Binckhorst, Den Haag

Hoe een puntensysteem natuur inclusief bouwen + groennorm stimuleert tot toepassen groenblauw bij ontwikkelaars. Instrument toe te passen op lokaal/binnenstedelijk niveau.

Buitenlandse voorbeelden ter inspiratie

> Naast de voorbeelden in Nederland, kan het ook heel waardevol zijn om naar buitenlandse voorbeelden te kijken. In het buitenland zijn de institutionele condities anders. Dit kan leiden tot verhelderende inzichten voor eventuele bekostiging van, en al dan niet bewustwording rondom groenblauwstructuren.

Het voorbeeld van Malmö laat zien dat het organiseren van groenblauwe structuren meer vergt dan een 'checkbox' bij de programmering van een stedelijke ontwikkeling. Door het de identiteit van de stad te laten bepalen, wordt het maatschappelijk gedragen en is het evident dat het bijdraagt aan de gezondheid (zowel mentaal als fysiek), de biodiversiteit en de klimaatadaptatie. Het is als het ware een paraplu waaronder de gebiedsontwikkeling wordt gerealiseerd. Het voorbeeld van New York laat zien dat aanpalende private spelers ook vanuit welbegrepen eigenbelang een bijdrage aan groenvoorzieningen kunnen leveren. Uiteraard is de institutionele context van New York op onderdelen anders dan die van Nederland, evenals de schaarste van groen in de stad.

De eetbare stad – Andernach

Stimuleert burgers betrokken te zijn met groenblauw, lagere kosten groenonderhoud, verrijkt de openbare ruimte.

Bryant Park – New York

Aanpalende vastgoedeigenaren investeren in het park en verdienen dit terug door waardestijging van hun vastgoed en door exploitatie-inkomsten van evenementen en kiosken.

Boo1- Malmö

Nieuw stuk stad waarbij in het hele ontwerp de groenblauw structuur is meegenomen als uitgangspunt.

London – Green park

Voorbeeld hoe bestaande natuurgebieden kunnen bijdragen aan een positief effect voor de stad. Het belang van groenblauw structuren en hoe deze verder uitgebreid kunnen worden.

4. EEN AFWEGINGSKADER

Naar een afwegingskader

What if? Een risico en een kans

Het regeerakkoord van december 2021 bevestigt de Provincie Zuid-Holland in de ambitie dat groenblauwe kwaliteiten (bodem- en watersysteem) leidend moeten zijn bij de inrichting van de regio en dus ook Nederland. Een integrale ruimtelijke benadering van verstedelijking, klimaat, bereikbaarheid en leefkwaliteit vanuit de groenblauwe leefomgeving kan niet uitblijven. Het is in veel gevallen een investering die zich op langere termijn en op andere beleidsterreinen terugbetaalt. Of als we het niet doen 'kosten' genereert die veruit de investering overstijgen. Het is dan ook niet gek voor te stellen dat de opgave zowel risico's als kansen in zich heeft: het risico van doormodderen levert mogelijk een verrommeling van het landschap en toenemende kosten op de langere termijn. Een onaantrekkelijk aanbod of verhoogde risico's

groenblauw voorzieningen -
vanwege de klimaat -

verandering kunnen zelfs de kwaliteit en stabiliteit van het economisch vestigingsklimaat op het spel zetten. Een leefbaar, gezond en aantrekkelijk economisch vestigingsklimaat vraagt om een regionaal gedragen plan voor groenblauw in relatie tot de almaar doorzettende verstedelijking en andere maatschappelijke opgaven.

Om de urgentie nog duidelijker op het netvlies te krijgen kan het soms helpen om de situatie van de andere kant te benaderen. De 'what if?'-vraag. Wat als groenblauw structuren er niet meer zullen zijn of niet meer worden onderhouden? Welke consequenties heeft dit voor de vitaliteit van de regio en het stedelijk gebied? De drie onderstaande vragen geven wij ter overweging en kunnen op momenten dat de regionale samenwerking onder druk zou staan mogelijk helpen om terug te halen 'waar het ook alweer om gaat'.

Wat als wij het gebied niet kunnen onderhouden, wat gaat er dan gebeuren?

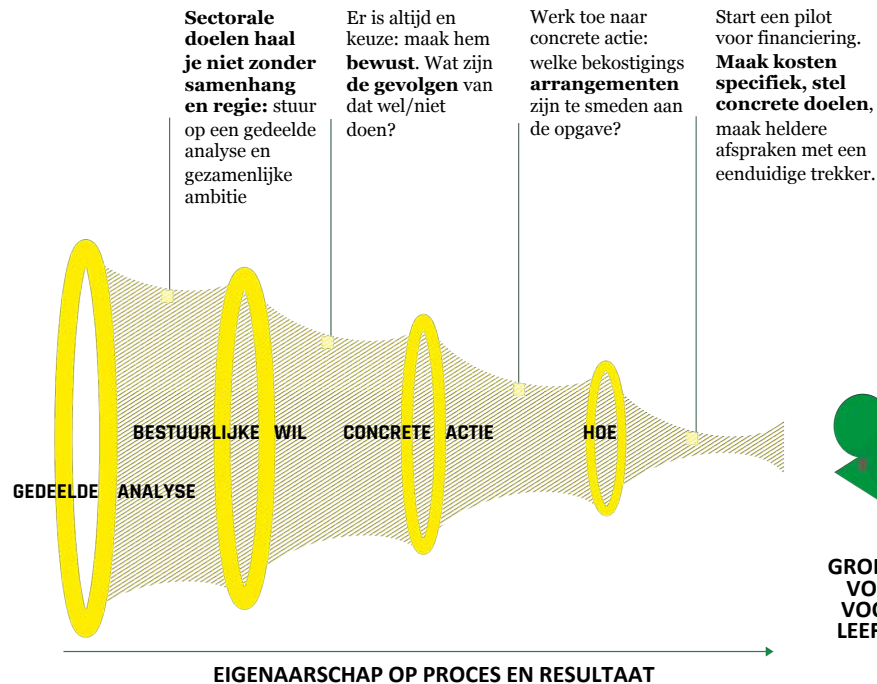
Wat zien we gebeuren met het wegvallen van de recreatieschappen?

Wat betekent verrommeling van het gebied en de druk van de woningbouw?

Naar een afwegingskader - vervolg

Durf door de figuurlijke fuik heen te zwemmen

Om het groenblauw bekostigingsvraagstuk verder te brengen introduceren wij de beeldspraak van de fuik. Vanuit de gezamenlijke erkenning en analyse (ring 1) dat tussen sectorale doelen samenhang bestaat kan in de volgende ring op basis van een gedeeld discours de bestuurlijke wil worden bekrachtigd en geformaliseerd (ring 2). Uiteindelijk zal die ambitie omgezet moeten worden in concrete arrangementen (ring 3). Dat kan lastig zijn en de samenwerking onder druk zetten. Terugzwemmen (vandaar 'de fuik') is echter heel lastig. Doorzoeken kan wel altijd gemakkelijk.... Het hoe (ring 4) betekent oefenen, evalueren, bijstellen en inzetten op gezamenlijke resultaten en successen vanuit een gedeelde ambitie: het beste voorhebben met de regio!

5. PERSPECTIEVEN EN AANBEVELINGEN

Perspectieven en aanbevelingen

Kwaliteitsimpuls op de juiste plek

Groenblauw wordt in beleidsstukken gemakkelijk en vanzelfsprekend als waardevol gezien, maar door de algemeenheid blijft de bekostiging tegelijkertijd vaak lastig. **Vaak wordt niet goed onderscheiden voor welk type groenblauw, voor welke doelgroep en op welke plek collectieve bekostiging gerechtvaardigd is, en wat de precieze kosten, kostendragers en tekorten zijn.** Zoals duidelijk werd uit de ordening van instrumenten kent de opgave voor groenblauw meerdere schaalniveau's: bovengemeentelijke (vaak buitenstedelijke) voorzieningen (Natura2000 gebieden/landschaps- parken); gemeentelijke vaak binnenstedelijke voorzieningen (stadspark); voorzieningen op wijk/buurt niveau (postzegelparkjes); en groenblauwe functies op individueel/particulier niveau (zoals tuinen en groene daken). Iedere schaal vraagt een ander type afspraak en arrangement om ontwikkeling en beheer van groenblauw te stimuleren. Op een hoger schaalniveau zijn veeleer arrangementen met het Rijk, provincie en waterschap noodzakelijk, terwijl op het lagere schaalniveau eerder burgers en bedrijven een rol spelen. Daarbij moeten we onderscheid maken tussen individueel vruchtgebruik van groenblauw (denk aan het uitzicht op een park of rivier en de recreatieve functie) en het collectieve vruchtgebruik (denk aan waterberging, luchtkwaliteit, gezondheid van de samenleving, sociale cohesie). Een burger, bedrijf of gemeente is doorgaans eerder

bereid om mee te betalen aan groenblauwe voorzieningen met een duidelijk individueel vruchtgebruik dan voor een collectieve ambitie. Alvorens instrumenten in te zetten en arrangementen te ontwikkelen voor de bekostiging en/of financiering van groenblauw moet de afweging gemaakt worden: wat is de waarde van dit groenblauw (voor wie en hoe/waarom?); is een kwaliteitsimpuls nodig en waar niet? Met andere woorden: waar is groenblauw van individueel nut, waar collectief? En waar helemaal niet (doordat de groenblauw voorziening qua onderhoud wel veel geld kost, maar recreatief, economisch en ecologisch nauwelijks of niets oplevert)? Anders gezegd: welk doel dient het groenblauw, wie heeft het vruchtgebruik, gaat het om ontwikkeling en/of beheer en wat is de toegevoegde waarde?

Samenhang van kosten en baten tussen beleidsterreinen

De gezamenlijke overtuiging dat groenblauw meerwaarde heeft is het fundament onder de samenwerking bij de financiering en bekostiging ervan. Die meerwaarde kan voor de één een gezonder leefklimaat zijn, voor de ander een bijdrage aan het vestigingsklimaat en voor een ander weer een rol bij het omgaan met klimaatverandering. Betrek aan de voorkant de juiste partners om die meerwaarde ook in beeld te brengen.

Perspectieven en aanbevelingen - vervolg

Urgentie en werken aan gezamenlijke arrangementen

De instrumenten liggen er, de dilemma's zijn onderkend. Echter, om de kansen te kunnen grijpen, zijn regionale samenwerking en concrete proposities nodig, waarbij de verwachting reëel is dat het Rijk deze ambitie meer zal ondersteunen gezien het regeerakkoord, mits het huiswerk in de regio op orde is.

Dat vraagt om zowel lokaal als regionaal kennis van het kostenmodel als een gedragen visie die de urgentie van en de ambitie voor duurzame ontwikkeling en beheer van groenblauw op de juiste locaties zichtbaar maakt. Vanuit die regionale agenda kan met behulp van het Rijk gewerkt worden aan positieve (financiële) prikkels tot samenwerking bij de bekostiging van groenblauw. Zo kan het Rijk financiële prikkels uitdelen als gemeenten er in slagen arrangementen (instrumenten en governance) te ontwikkelen die bijdragen aan de gezamenlijke bekostiging van de meest vitale groenblauw gebieden die van bovengemeentelijk belang zijn.

Naar een Parkstad Zuid-Holland

Een benadering om tot een zo'n breed gedragen groenblauw plan te komen, is gebruik te maken van de verschillende concrete groenblauw projecten die in de Zuid-Hollandse regio's al aanwezig zijn en die meegenomen kunnen worden in een gezamenlijke propositie (noem het 'Parkstad Zuid-Holland'). Te denken valt aan onder meer:

- Voornes Duin
- Landschapspark Zuidvleugel
- **Schiezone**
- **(Poort naar) Hollandse Duinen**
- Toerisme en recreatie langs de Hoekse lijn
- Spoorverdubbeling Delft Zuid- Rotterdam (deel Oude Lijn)
- Bijzonder Provinciaal Landschap
- Verbreding A4

Dit zijn projecten met potentie, waar bestuurlijke aandacht en middelen al voor beschikbaar zijn. Bovendien benadrukken deze projecten in gezamenlijkheid de regionale verbondenheid, gezien de betreffende gebieden elk afzonderlijk de gemeentegrenzen overschrijden. De Oude Lijn verbindt zelfs meerdere van bovengenoemde projecten samen. Zo sterkt de propositie daarmee niet alleen de gedachte dat groenblauw een gemeenschappelijke opgave is, maar bevordert het ook het benodigde lokale draagvlak. Via zo'n route kan voortgebouwd worden aan een natuurlijk tegenwicht voor de verstedelijkende Randstad. Op de navolgende slides worden de twee dikgedrukte casus uit de provincie uitgelicht waar de positie van groenblauw verbeterd kan worden. Vervolgens worden twee voorbeelden aangehaald ter inspiratie en schetsen we een redeneerlijn om te komen tot een regionale propositie.

Casus Poort naar Hollandse Duinen (NPHD)

Wat is de opgave

Het behouden en versterken van natuurlijke en (cultuur)landschappelijke waarden in het gebied tussen Den Haag, Leiden en Zoetermeer (deel van Nationaal Park Hollandse Duinen). Het doel is de leefbaarheid te vergroten, de landgoederen te verbinden en groenstructuren te herstellen en daarmee de mogelijkheden voor recreatie te vergroten.

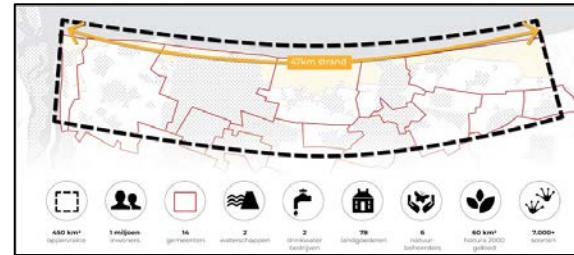
Waarom

Bovengenoemde waarden staan onder druk door verstedelijking (woningen, bedrijvigheid en mobiliteit). Zo doorsnijdt de (te transformeren) N44 het Nationaal Park. Het gehele gebied bevat rijke natuur, levert drinkwater, biedt voldoende ruimte voor recreatie en ontspanning voor bewoners uit de hele regio. Dit zorgt voor een verbetering van de kwaliteit van leven, het vestigingsklimaat in omliggende gemeentes en helpt bij de energietransitie en de vermindering van stikstof- en CO₂-uitstoot.

Wie

De primair betrokken partners zijn: gemeenten Den Haag, Leidschendam-Voorbrug, Wassenaar en Leiden, provincie Zuid-Holland, MRDH, Holland-Rijnland en Rijkswaterstaat. Andere partijen betrokken bij het

Nationaal Park Hollandse Duinen, zoals de landschapstafel Duin, Horst en Weide worden secundair betrokken.

In de afbeelding links zijn puntsgewijs de kerngegevens van het betreffende opgavegebied zichtbaar

Hoe

In het [uitvoeringsprogramma Nationaal Park Hollandse Duinen](#) staan de verscheidene projecten vermeld die de opgave samenvatten. Tegelijkertijd is het nog onduidelijk om wat voor kosten het hier in orde van grootte gaat en bovenal waar de tekorten/gaten voor bekostiging liggen.

Casus Poort naar Hollandse Duinen

Duiding positie groenblauw

Ondanks dat er een uitgestippeld uitvoeringsprogramma klaar ligt, is ook naar voren gekomen dat de bekostiging hiervan niet eenduidig rond te krijgen is. Met andere woorden, het blijkt bij deze opgave lastig om ambities te koppelen aan benodigde geldstromen. Tegelijkertijd valt op dat het programma sec op groenblauw gericht is zonder een directe koppeling met de rode ontwikkeling rondom. Tevens presenteert het programma zich meer als bundel van 'losse' projecten, terwijl het in wezen één opgave (groene long tussen Leiden en Den Haag) betreft.

Breder trekken

Juist door de inbedding van het NPHD tussen de grote steden is er reden om de opgave groter te tekenen. Enerzijds helpt het 'uitzoomen' om de belangrijkste actoren en opgaven in beeld te brengen en zo een kapstok te ontwikkelen om een gedeelde ambitie te vormen. Anderzijds bespoedigt dit een dialoog over de (theoretische) euro's die het gewenste groenblauw kunnen bekostigen.

Zo zou bijvoorbeeld het te ontwikkelen gebied 'Valkenhorst' een substantiële rol kunnen spelen in deze opgave.

Valkenhorst: Rijksvastgoedbedrijf

Casus Oude Lijn / Schiezone

Wat is de opgave?

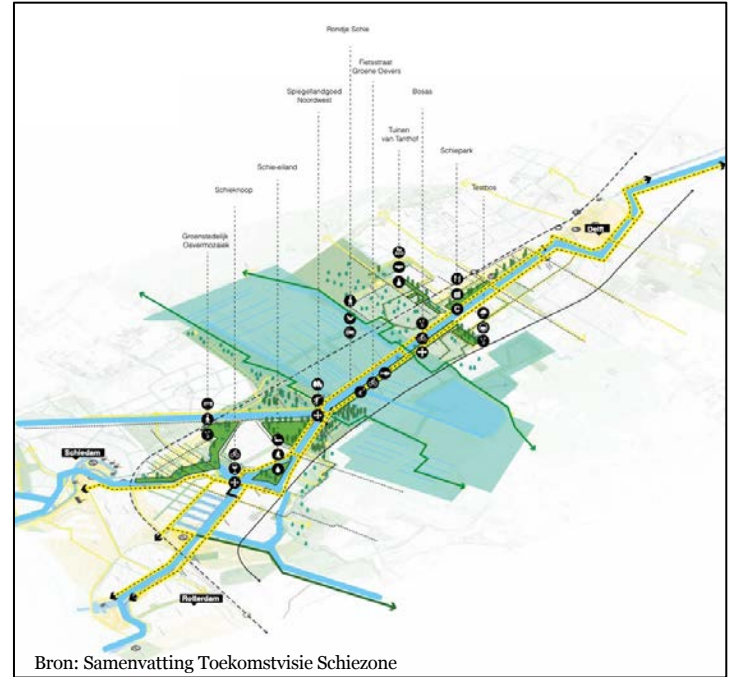
Op dit moment ligt er een visiedocument voor die Schiezone met het oog op 2030: het bereikbaar houden van de Schiezone in de toekomst met daarbij ruimte voor recreanten, nieuwe bewoners, bedrijvigheid en natuur.

Wie

De relevante (maatschappelijk/private) stakeholders: Zuid-Hollands Landschap, provincie, agrariërs, ontwikkelaars (denk aan gebiedsontwikkeling bij toekomstige stations Schiedam Kethel en Rijswijk Buiten), exploitanten van spoor (Pro Rail, NS en HTM, RET (i.o.v MRDH)). Denk ook aan het Ministerie van I&W, en LNV en BZK.

Hoe?

Ook dit voorbeeld laat zien dat de opgave breder getrokken kan worden en er meer directe koppeling gelegd zou moeten worden tussen de groenblauwe opgave en de rood/grijze opgaven die zich voltrekt (denk aan de [spoor verdubbeling Oude Lijn](#)). Ook hier is de opgave een bundeling van 'losse' projecten waarvan de kengetallen nog niet op voorhand helder blijken. Tegelijkertijd ligt daar juist een kans in relatie tot de spoorverdubbeling. Groenblauw kost vaak relatief weinig tov grijze ontwikkelingen (zie hoofdstuk 3).

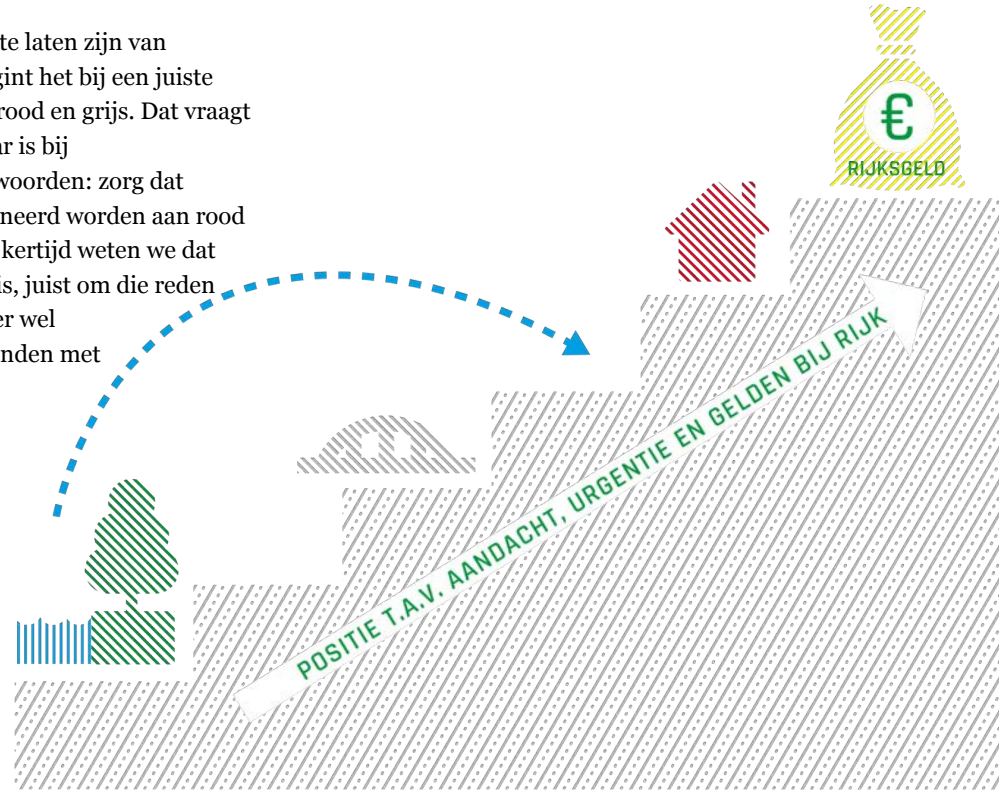
(Pro)positionering van groenblauw in de regio

Om groenblauw daadwerkelijk integraal onderdeel te laten zijn van regionale (veelal rode en grijze) ontwikkelingen begint het bij een juiste positionering van groen en blauw ten opzichte van rood en grijs. Dat vraagt soms om een andere benaderingswijze dan gangbaar is bij ontwikkeling/beheer van groenblauw. Met andere woorden: zorg dat groenblauw vanaf het begin gelijkwaardig gepositioneerd worden aan rood en grijs in termen van urgentie en aandacht. Tegelijkertijd weten we dat groenblauw doorgaans niet de grootste kostenpost is, juist om die reden kan dat in de positionering helpen. Dat vraagt echter wel dat de groenblauwe opgave als onlosmakelijk verbonden met de rode/grijze opgave wordt aangepakt.

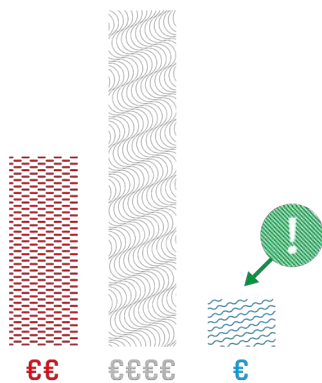
Dit kan concreet door juridische verankering:

> zet bijvoorbeeld een *regionaal fonds* op als instrument/arrangement...

> leg geld in en koppel aan elke vierkante meter rood een bedrag voor groenblauw.

(Pro)positionering van groenblauw in de regio

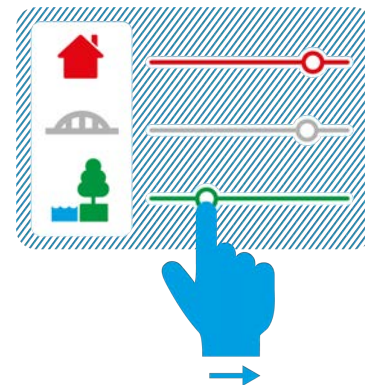

Groenblauw kost relatief weinig

Doorgaans is groenblauw niet de grootste kostenpost. Zo is bijv. 10 miljoen voor infra (grijs) doorgaans een bedrag waar niemand van schrikt. Maar het op voorhand reserveren van 10 miljoen voor groenblauw gaat zelden soepel, terwijl je dan zo een paar mooie programma's kunt realiseren.

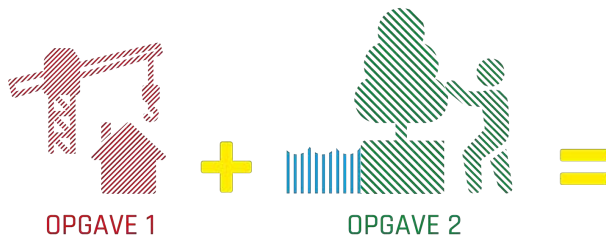
Groen gelijk aan rood en grijs

Positioneer groen als 'gelijkwaardige' aan rood en grijs, vanaf het begin van een ontwikkeling. Let wel: prioriteer, je kunt niet alles doen.

Rode opgave = rode + groenblauwe opgave

Positioneer de groenblauwe opgave als onlosmakelijk verbonden met de rode opgave. Bijvoorbeeld door financiële koppeling.

(Pro)positionering van groenblauw in de regio - vervolg

Op zoek naar de juiste arena voor een gedeeld verhaal

Om de hiervoor genoemde positionering in de praktijk te brengen, helpt het om op het juiste schaalniveau te handelen, of anders gezegd de juiste arena te vinden voor de betreffende opgave. Dit kan bijvoorbeeld door vanuit de opgave 'uit te zoomen' en een figuurlijk hek om een logischerwijs samenhangend gebied neer te zetten en met alle relevante stakeholders om de tafel te gaan: wat willen we, welke belangen hechten we eraan en waar moeten we prioriteren? Juist door dit zoveel mogelijk aan de voorkant te doen zit je ook op een moment in het proces dat het financieel gezien niet pijn doet en het eenvoudiger is afspraken te maken. Tegelijkertijd vraagt het om koppelingen te zoeken met de omgevings-/regionale investeringsprogramma's. Minimaal op dit soort niveaus kan groenblauw gekoppeld worden aan bredere visies.

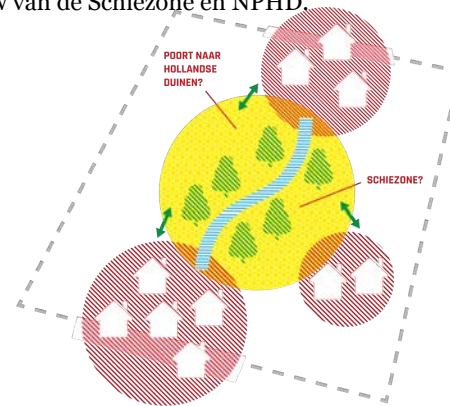
Huiswerk op orde: ken uw kengetallen!

Dit vraagt echter wel om het op orde brengen van het huiswerk: wat zijn de kengetallen van de huidige en toekomstige kosten, wat de beleidsprogramma's, wie legt op dit moment al welke euro's in. En daarvoor is ook eigenaarschap nodig; wie ligt er wakker van als er niets (mee) wordt gedaan?

Bestaande voorbeelden

De opgave binnen de provincie/metropoolregio is niet uniek en daarom is het goed gebruik te leren van anderen projecten. Echter, een aanpak is nooit een op een te kopiëren, omdat overal de opgave en omstandigheden weer anders zijn. Wel kan met inachtneming van enkele kenmerkende elementen van voorbeeldprojecten lering getrokken worden hoe groenblauw bekostigd kan worden in een bepaalde context. In bijlage 4 en 5 hebben we daarom een aantal voorbeelden opgenomen, en geduid op organisatie en instrumenten die van buiten de provincie inspirerend kunnen zijn.

Op de volgende twee pagina's hebben we twee voorbeelden van instrumenten uitgelicht die binnen de provincie eerder zijn toegepast en als direct voorbeeld kunnen dienen voor de verdere realisatie van groenblauw van de Schiezone en NPHD.

Instrument 1: Aanleg A4 ter inspiratie

Integrale Ontwikkeling Delft Schiedam (IODS)

De aanleg van de verlengde A4 bij Delft heeft aardig wat voeten in de aarde gehad. In 1953 zijn de eerste tekeningen gemaakt voor dit project en pas 60 jaar later is er tot uitvoering gekomen. Naast de aanleg van een nieuw stuk snelweg, is in dit project ook 1 miljoen vierkante meter nieuw natuurgebied aangelegd.

Hoe

De ontwikkeling van groenblauw in dit toch overheersende rood/grijze project is gedaan door vooraf in het programma groenblauw mee te nemen. In totaal was er €641 miljoen gereserveerd voor de aanleg van de A4, in het IODS convenant is afgesproken dat €15 miljoen bij en positief saldo naar groenblauw gaat.

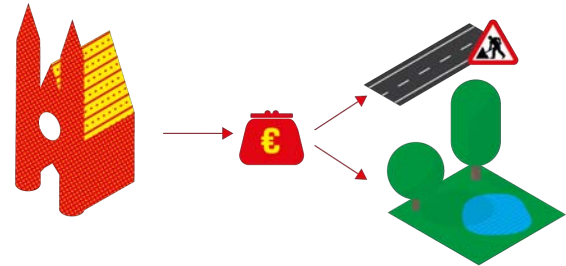
Voor de groenblauwe opgave 'De Groenblauw-lint' was de provincie Zuid-Holland bestuurlijk verantwoordelijk. Daarnaast waren omliggende gemeenten, RWS en verschillende natuur/recreatieschappen de betrokken partijen bij dit project.

Uiteindelijk is door het Rijk (ong. €8 miljoen) het grootste deel van de €15 miljoen op tafel gelegd, aangevuld door provincie (ong. 6 miljoen) en de kleinste bijdrage vanuit de regio (€1 miljoen). Van het totaalbedrag is €9

miljoen gereserveerd voor de aanleg van 100 hectare nieuwe natuur en €6 miljoen voor de aanleg van ecopassages. Buiten deze 15 miljoen euro is er ook nog eens 55 miljoen euro besteed aan de sanering (35 miljoen) van glastuinbouw in het gebied om hier vervolgens nieuwe landbouw (20 miljoen) die bijdraagt aan de natuur te kunnen realiseren.

Inzet

Zet als regio in op een gelijksoortige systematiek waarbij elke investering in 'rood' en 'grijs' vergezeld gaat van een percentage voor 'groenblauw'. Op deze manier kan – bij tekorten – ook het Rijk aangesproken worden op zo'n systematiek en zal groenblauw geen sluitstuk van de begroting worden.

Instrument 2: stichting Groenfonds Midden – Delfland

De gemeente Midden-Delfland, binnen de MRDH, maakt gebruik van een bestaand instrument om ontwikkeling en beheer van groenblauw te kunnen realiseren, namelijk een Groenfonds. Dit fonds is opgericht in 2005 met als doel het agrarisch cultuurlandschap van Midden-Delfland te kunnen behouden. Het geld wordt gebruikt om boeren te vergoeden zodat er een open agrarisch landschap behouden blijft en daarnaast ook voor de educatie van schoolkinderen.

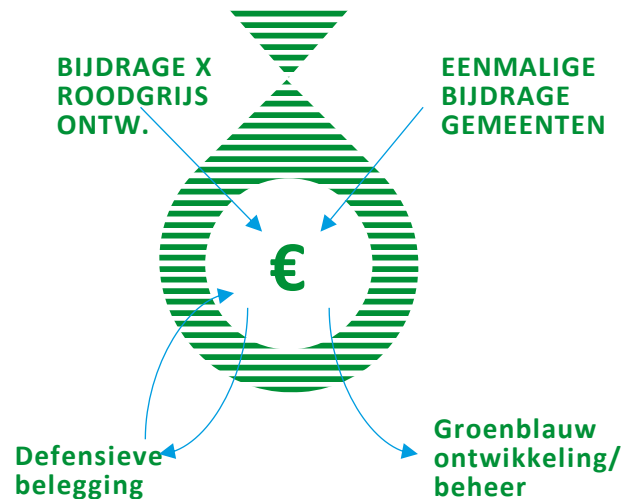
Hoe & wat?

Het Groenfonds is een stichting die wordt beheerd door een bestuur bestaande uit de vier deelnemende gemeenten (Midden-Delfland, Den Haag, Delft en Maassluis). Alle gemeenten hebben bij aanvang een eenmalige bijdrage ingelegd. Vervolgens wordt het fonds gefinancierd door een bedrag X per m2 vanuit rood-ontwikkelingen af te dragen.

Het geld dat in de stichting zit wordt defensief belegd. Vervolgens wordt elk jaar van het rendement van deze beleggingen onderhoud bekostigd. Er is van te voren afgesproken dat enkel de 'winst' wordt gebruikt voor onderhoud van groenblauw, zodat het vermogen bij aanvang in stand kan worden gehouden.

Inzet

Zet als regio in op een gelijksoortige systematiek, waarbij een regiobreed fonds wordt opgericht en van de verschillende roodgrijs ontwikkelingen in de regio een bedrag X wordt afgedragen aan dit fonds om groenblauw te kunnen ontwikkelen en beheren.

Tot slot: een redeneerlijn in een aantal stappen

We komen tot de volgende redeneerlijn voor de provincie/regio:

1. Positioneer groenblauw samenhangend met de roodgrijze opgaven;
2. Zorg voor de opzet van een fonds. Vul dat aan de voorkant, of door een helder en concreet vullingsmechanisme;
3. Bouw voort op de systematiek van de A4 (IODS) en/of het Groenfonds Midden-Delfland;
4. Zorg bij alle groenblauwe opgaven dat de kengetallen en *businesscase* (grofmazig) empirisch op orde zijn (wat zijn de kosten voor welk onderdeel; wie betaalt op dit moment wat; wat zijn de tekorten?) als cofinanciering wordt gevraagd van Rijks- en provinciale overheid;
5. Prioriteer en programmeer (wat doe je eerst wat doe je later);
6. Zorg voor inhoudelijke richting (waar mogen de middelen heen?);
7. Zorg voor eigenaarschap: dat er iemand wakker ligt als het niet goed gaat. Maak helder wat er gebeurt als groenblauwe gebieden geen onderhoud meer krijgen;
8. Committeer vanuit die zelfbewuste propositie het Rijk aan de regionale ambities en werkwijze met de eigen (sectorale) fondsen;
9. Stel als zelfbewuste regio de propositie zo op dat anderen private en maatschappelijke partners willen aansluiten.

Huiswerk voor de regio :

- positioneer groenblauw
- zorg voor een fonds
- bouw voort op bestaande systematiek
- Businesscase empirisch in orde
- prioriteer en programmeer
- zorg voor inhoudelijke richting
- zorg voor eigenaarschap
- committeer het Rijk aan regionale ambities
- propositioneer zo dat andere partners willen aansluiten

BRONNEN EN COLOFON

Literatuur

- Baar, B. van, Hagens, J., Van Heest, J., Mispelaar, A., & Van der Veer, D. (2021, juni). *Financiering Groen Groeit Mee*. Bureau Buiten. <https://www.groengroeitmee.nl/sites/groengroeitmee/files/2021-09/GGM%20Eindrapport%20financiering.pdf>
- Daamen, T. A., W. J. Verheul & E.W.T.M. Heurkens (2020). [Gebiedsinvesteringszone: naar een praktijkexperiment](#) [Leespresentatie]. Leerstoel Gebiedsontwikkeling / UDM, TU Delft (februari)
- Daamen, T.A., Zoest, S. (2021). [Daadkracht en drang. Zes inzichten uit een verdiepende studie naar de bekostiging van openbaar vervoer in New York, Londen en Kopenhagen.](#) Leerstoel Gebiedsontwikkeling TU Delft. (april)
- Deloitte. (2021, mei). [Financiële instrumenten klimaatadaptief bouwen.](#) Deloitte.
- Heurkens, E. W. T. M., Hobma, F., Verheul, W. J., & Daamen, T. A. (2020). [Financiering van Gebiedstransformatie: Strategieën voor het toepassen van verschillende financieringsvormen bij binnenstedelijke gebiedsontwikkeling.](#)
- Rebel & Appm. (2018). [Alternatieve bekostiging en financiering: Toekomstbeeld OV.](#)(oktober)
- Studiegroep alternatieve bekostiging Rijksoverheid (2020). [Rapport Studiegroep Alternatieve Bekostiging ruimtelijke gebiedsontwikkeling.](#) Rijksoverheid. (februari)
- Urhahn (2019). [Alternatieve vormen van bekostiging verstedelijking](#) [Presentatie]. Rijksoverheid. (15 November)
- Verheul, W. J., Daamen, T., Heurkens, E., & Hobma, F. (2019). [Leren van stedelijke transformaties. Over sturingsdilemma's en veerkracht in binnenstedelijke gebiedsontwikkeling.](#) Den Haag: Platform31.
- Verheul, W. J. & Heurkens, E., (2021). [Meervoudige waardecreatie van publieke en private projecten in stedelijke ontwikkeling.](#) In: Tijdschrift Grondzaken & Gebiedsontwikkeling. April 2021, nr.2.
- Verstraten, P., K. van Ruijven, & R. Euwals (2019). [Profijt en bekostiging van ruimtelijke ontwikkeling.](#) CPB. (augustus)
- Vriends, R. P. (2017). [Stimulating inner city transformations: The use of revolving instruments in inner city development.](#) TU Delft. (juli)

Colofon

Auteurs

Prof. dr. Co Verdaas
Dr. Wouter Jan Verheul
Ir. Arthur Verwayen
Ineke Lammers BSc

Wij danken graag alle deelnemers van de verschillende sessies voor hun tijd, waardevolle input en betrokkenheid bij deze rapportage.

Leerstoel Gebiedsontwikkeling

Faculteit Bouwkunde

Technische Universiteit Delft
Julianalaan 134
2628 BL Delft

In opdracht van:

Metropoolregio Rotterdam Den Haag

Westersingel 12
3014 GN Rotterdam

© Technische Universiteit Delft, juli 2022.

BIJLAGEN

Bijlage 1. Belemmeringen

Belemmeringen bekostiging

- (recreatie) groen en blauw is niet evenredig verdeeld over de gemeenten binnen MRDH; kosten komen veelal niet bij de baathouders terecht
- Ambitie en wil voor ontwikkeling groenblauw bij sommige kleine gemeenten groter dan de middelen
- Druk op groenblauw wordt groter; toename (door pandemie) van groen blauw resulteert in toename kosten voor behoud, onderhoud, toezicht en exploitatie
- Niet de ontwikkeling van groen is het probleem, maar het beheer ervan
- Rijksimpuls is heel sec op wonen gericht
- Er is of geld en geen projecten, of geen geld maar wel projecten
- Groen is geen direct verdienmodel
- MKBA is geen toereikend instrument voor groenblauw

Belemmeringen bestuurlijk

- Veel instrumenten, maar je moet ze wel 'willen' en 'durven' benutten (bv: groennorm afdwingen)
- Tegengestelde belangen binnen organisaties
- Lastig voor bestuurder om over gemeentegrens heen te kijken, voor gebruikers groenblauw 'bestaan' deze grenzen niet
- Bestuurskracht op regio niveau ontbreekt
- Urgentie voor eigenaarschap ontbreekt
- Web van (politieke) verantwoording en bevoegdheden maakt het lastig gezamenlijke keuzes te maken als het om 'gedeeld' geld gaat.

Belemmeringen uitvoering

- Hoe pak je het op? Bij de 'hoe' gaat het mis en vindt er belangenverstremgeling plaats
- Ontbreken van heldere normering/basisprincipes
- Projectontwikkelaar komt weg zonder een m2 groen te ontwikkelen; gros van ontwikkelaars kijkt alleen naar minimumeisen
- Bestemmingsplannen die meer dan 10 jaar oud zijn en waar groenblauw (nog) niet in meegenomen is.
- Het juiste schaalniveau waarop actie gevoerd moet worden is lastig te vatten
- Sprake van suboptimalisatie bij kleinschalige uitvoering

Bijlage 2. Kansen

Kansen bekostiging

- [Nieuwe mogelijkheden](#) voor regionaal kostenverhaal in omgevingswet
- [Ecocredits](#) als instrument: vervuiler betaalt en heeft een prikkel om anders te gaan werken en degene die groen realiseert krijgt daar geld voor
- Publiek-private samenwerking biedt lokaal kansen voor beheer groen
- Afdwingen van percentage groen/groennorm op gemeente niveau
- Regionale pot gevoed door inwoners ten behoeve van beheer groenblauw
- Beheer via groot onderhoud: duurzame ingrepen die kostenbesparend zijn op lange termijn.

Kansen bestuurlijk

- Door pandemie urgentie, gebruik en nut van groenblauw enorm toegenomen
- Er is binnen meerdere gemeenten de wens tot samenwerken en regionale ambities te realiseren
- Voor een vitale concurrerende stedelijke regio is hoge kwaliteit leefomgeving cruciaal
- Referentieregio's ipv 100-tal samenwerkingsverbanden
- Gentlemens-agreement op regioniveau bewerkstelligen: basis principes / groennorm
- Eenduidig aanspreekpunt groenblauw in de regio

Kansen uitvoering

- “stikstof” biedt mogelijk aanknopingspunten om Natuur netwerk Nederland te versterken en om bouwproces en realisatie met minder uitstoot en meer klimaatadaptief te doen
- Gemeentelijke werkorganisaties tbv oplossen problemen op regionaal niveau; portefeuillehouders binnen gemeentelijke organisaties die over domeinen heen fungeren
- Heldere en harde eisen/basis principes/groennorm

Bijlage 3. Stellingen tbv gesprek groenblauw

- Daar waar u met **rijksmiddelen** tot ontwikkeling komt dient *groenblauw* in **balans** te worden meegenomen
- Bij nieuwe woningen zou er **een bedrag** moeten worden afgezonderd voor *groen en blauw* dat over **de gemeentegrens** heen kan gaan.
- **Een pot** voor *groenblauw* waarbij langjarig vanuit elke ingezetene een opslag op de gemeentelijke begroting van X cent komt kan een oplossing zijn.
- *Groen en blauw* is **de drager** van de regio, heb je het niet op orde dan leg je het af tegen andere regio's.
- Een gemeente moet **niet het onderhoud/behoud** opbrengen voor een gebied dat **dienend is aan** een buurgemeenten.
- Per **grondexploitatie** zou voor *groenblauw* x % moeten worden ingecalculerd, over de **gemeente grenzen** heen.

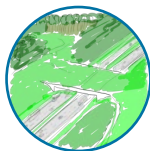
Bijlage 4: inspiratie van elders

Utrechtse Heuvelrug

De Utrechtse heuvelrug is een voorbeeld waarbij groenblauw gerealiseerd is door het bekostigingsvraagstuk mee te nemen in een bredere ontwikkeling.

- Er is een **koppeling** gemaakt tussen gemeente en provincie, waarbij op provinciaal niveau bijdragen konden worden afgedwongen op structuurvisie niveau.
- Er zijn **koppelingskansen** gezocht met bepaalde **compensatieprogramma's**
- Het groenprogramma is in de **omgevingsvisie** meegenomen
- Er is een **integraal programma** opgezet voor groenblauw. Bekijk de opgave op een ruimtelijk pragmatisch visieniveau, dit zorgt voor een totaal inclusief plan

Hart van de Heuvelrug

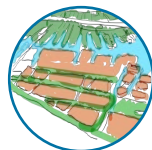
Bij dit deelproject van de Utrechtse Heuvelrug, is gebruik gemaakt van een **planologische koppeling**. Dit zorgt ervoor dat planwijzigingen in het bestemmingsplan direct gekoppeld zijn aan de ontwikkeling van groenblauw.

Utrechtse Heuvelrug: innovaties

Ook is dit een voorbeeld waar innovatie een uitkomst kan bieden om voor het nodige onderhoud van groenblauw te zorgen. Zo is er een **app ontwikkeld** die informatie verstrekt over het wandelgebied en mogelijkheid biedt tot **donaties voor onderhoud**. Het vanuit exploitatie/gebruikerskant benaderen van een gebied biedt zo dus nieuwe mogelijkheden.

Zo kan er ook vanuit **CO2 compensatiegedachte** oplossingsrichtingen worden ontwikkeld. Bijvoorbeeld door te onderzoeken welke bedrijven er in/rondom een betreffend groenblauw ontwikkeling/gebied zitten en jaarlijks hun CO2compensatie in het gebied kunnen laten plaatsvinden.

Bloemendalerpolder

Bij de bloemendalerpolder is ook een **gemeenschappelijke regeling** verankerd in het bestemmingsplan en exploitatieplan. Concreet betekent dit eigenlijk: als u een woning bouwt, investeert u 1,56 x een bedrag X in groenblauw. Op deze manier is groenblauw integraal meegenomen in de planontwikkeling.

Bijlage 5: inspiratie van elders

Zuidplaspolder

Een gemeenschappelijke regeling (GR) is gecreëerd met provincie die voortouw neemt en 5 gemeenten die participeren. Daar is een **vereveningssysteem** ontstaan: rood brengt op en groenblauw kost. Zo gaat een groot deel van rood gaat naar groen/blauw. De provincie beheert die pot in de GR en daarmee kan groen door het rood betaald worden.

Park Lingezegen

Park Lingezegen tussen Arnhem en Nijmegen is tot stand gebracht voor de verstedelijking uit. Het gebied dreigde te verrommelen en dicht te slibben, terwijl er gelijktijdig behoefte was aan een uitloopgebied voor Nijmegen noord en Arnhem zuid. In een **gemeenschappelijke regeling** is onder aanvoering van de **provincie** voor tientallen miljoenen geïnvesteerd in dit groenblauwe casco om zo het ‘vergeten’ middengebied aantrekkelijk te maken voor toekomstige bewoners.

Bijlage 6: Deelnemers expertmeetings

Expertmeeting 1: Ambtelijk

- Helene van Rijn (MRDH)
- Jolanda Niemeijer (Gemeente Zuidplas)
- Hans Heupink (Provincie Zuid-Holland)
- Erik Rumpff (Staatsbosbeheer)
- Desiree Gotink-Barten (Gemeente Nissewaard)
- Katja Beeker (Gemeente Nissewaard)
- Sonja Commeren (Gemeente Maassluis)
- Marco Weber (Gemeente Maassluis)
- Heleen Tiemensma (Gemeente Zoetermeer)
- Geert Jan Rozendaal (Leidschendam- Voorburg)
- Nelleke den boon (Staatsbosbeheer)
- Irene Mulder (Gemeente Den Haag)

- Mechteld Oosterholt (Gemeente Rotterdam)
- Marlou Grobden (gemeente Wassenaar)
- Joelline Verloop (Gemeente Albrandswaard)
- Heidi van Woudenberg (Greensteps)
- Miranda Roest Gemeente Hellevoetsluis)
- Onderzoeksgroep

Expertmeeting 2: Bestuurlijk

- Lies van der Pol (Wethouder Westvoorne)
- Frank ten Have (Wethouder Midden-Delfland)
- Jan Willem van den Beukel (wethouder Lansingerland)
- Robert van der Kooi (wethouder Brielle)
- Jolanda de Witte (burgemeester Albrandswaard)

- Jolanda de Witte (burgemeester Albrandswaard)
- Anne Koning (gedeputeerde Zuid-Holland)
- Aart Jan Spoon (wethouder Hellevoetsluis)
- Carolien Klaver-Bouwman (wethouder Wassenaar)
- Edo Haan (burgemeester Maassluis)
- Onderzoeksgroep

Bijlage 7: Deelnemers expertmeeting SKG Kring van Adviseurs

Expertmeeting SKG Kring van Adviseurs

- Ruben Visser (Overmorgen)
- AeiSo Boelman (Fakton)
- Theo Stauttener (Stadkwadraat)
- Frits Dinkla (Rho)
- Hank Groenhof (Springco)
- Patrick Esveld (AKRO Consult)
- Co Verdaas (TUDelft)
- Wouter Jan Verheul (TU Delft)